

OSNOVNI ZAKLJUČCI
ODBORA ZA FUNKCIJU PRAĆENJA USKLAĐENOSTI HRVATSKE UDRUGE BANAKA
O USTROJU I NADLEŽNOSTIMA FUNKCIJE PRAĆENJA USKLAĐENOSTI I
COMPLIANCEA

Široko postavljena definicija funkcije praćenja usklađenosti (FPU) u *Zakonu o kreditnim institucijama (ZOKI)* te brojnost/raznovrsnost zahtjeva prema Compliance odjelima/officerima (Compliance) rezultirali su različitim ustrojem FPU i nadležnostima Compliancea u bankama. S druge strane, Odbor za funkciju praćenja usklađenosti HUB-a (Odbor) je zajedničko tijelo banaka članica i treba zastupati zajedničke stavove članica. Stoga se korisnim čini utvrditi zajedničke osnovne zaključke Odbora o ustroju FPU i ulozi Compliance-a kojima se može ukazati na praktične probleme i koji mogu biti osnova za daljnji rad. Zajednički osnovni zaključci temelje se na pozitivnim propisima i dostupnim materijalima Baselskog odbora za superviziju banaka.

* * *

- 1) FPU nije na jednak način shvaćena i regulirana u Hrvatskoj i u drugim državama. Iako su prisutne mnoge sličnosti, ponekad postoje i razlike pa poslovi koje Compliance obavlja ili način na koji se ti poslovi u jednoj banci/državi obavljaju ne mora značiti da te iste poslove ili na isti način mora obavljati Compliance u drugoj banci.**

U najširem smislu, zadaća FPU je je praćenje usklađenosti kreditne institucije u skladu s relevantnim propisima te internim aktima banke, koji su na snazi ili koji tek trebaju stupiti na snagu. U tom smislu opseg dužnosti koje FPU obuhvaća nije na isti način regulirana relevantnim propisima pojedinih država. Štoviše, opseg dužnosti FPU varira od banke do banke ovisno o veličini same banke i vrsti usluga koje nudi svojim klijentima.

Praksa je pokazala da nadležnost Compliance-a u bankama najčešće obuhvaća sljedeća područja: praćenje usklađenosti i provođenje kontrola 2. linije obrane; etičnost u poslovanju i borba protiv terorizma, financijske sankcije, tržište kapitala, borba protiv mita i korupcije, upravljanje rizicima od prijevare te upravljanje sustavom prijavljivanja nepravilnosti.

U nekim bankama u sklopu Compliance funk nalaze se i funkcije SPN i zaštita osobnih podataka.

Primjetan je trend, pogotovo od 2008. godine, da opseg dužnosti Funkcije praćenja usklađenosti raste.

* * *

- 2) Ponekad postoji nerazumijevanje o ulozi i zadacima FPU odnosno Compliancea koje je uvjetovano nizom okolnosti koje su različite unutar pojedine banke.**

Kako je FPU specifična funkcija u bankama, a često FPU nije na jednak način postavljena/organizirana u državama čije bankovne grupacije imaju svoje banke-kćeri, i zbog činjenice da je definicija FPU vrlo široko postavljena u ZOKI/ZTK – ponekad se javljaju nerealna

očekivanja prema Compliance-u od pojedinih dionika koja mogu nadilaziti okvire same funkcije. Ta očekivanja mogu nadilaziti okvire same funkcije jer zahtjevaju veće kapacitete/resurse od onih postojećih i posvećenost specifičnostima pojedinih procesa koja radi toga ne bi bila provediva, odnosno operativne su naravi pa ne bi bile u skladu s kontrolnom odnosno savjetodavnom prirodom FPU.

* * *

3) Poslovi koji po ZOKI potpadaju pod FPU, ne treba poistovjećivati s organizacijskim dijelom/osobom odgovornom za njen rad.

Kreditne institucije zapošljavaju specijaliste za pojedina područja i formiranje organizacijskih jedinica te se od istih očekuje stručno znanje u pojedinom području, što uključuje i pravovremenu implementaciju cjelokupne primjenjive regulative odnosno primjereno poznavanje relevantnih propisa. O samoj usklađenosti i važnosti iste kreditna institucija educira sve zaposlenike, a FPU u sklopu svog redovnog poslovanja obavještava nadležne organizacijske jedinice o promjenama relevantnih propisa i njihovom utjecaju na poslovanje, pružajući tako odgovarajuću potporu svim razinama poslovanja kreditne institucije. FPU u kreditnoj instituciji djeluje kao *druga linija obrane*, pružajući uz ostale relevantne funkcije savjetovanje organizacijskim jedinicama pri prilagodbi poslovanja pozitivnim propisima, a potom kao kontrolna funkcija provjerava pravilnost usklađenja s propisima te izdaje eventualne preporuke.

Tako se kreditna institucija višestruko štiti od rizika (ne)usklađenosti, a što ne bi bilo moguće postići kada bi se relevantni propisi (prvenstveno ZOKI, Odluka o sustavu upravljanja) tumačili na način da je usklađenost obveza jedino FPU. Štoviše, eventualnim centraliziranjem odgovornosti usklađenosti cjelokupnog poslovanja samo na FPU, kreditnu instituciju bi se izložilo povećanom riziku neusklađenosti, a što smatramo da nije svrha uspostave FPU.

U tom smislu, smatramo znakovitim istaknuti da nije propisan kriterij, niti broj zaposlenika FPU u odnosu prema propisanim obvezama niti veličini kreditne institucije.

* * *

4) Rukovođenje procesom usklađenja s pojedinom regulativom i regulatornim zahtjevima, te unutarnja

odgovornost za usklađenost ne bi trebala biti u domeni Compliancea.

Organiziranje i provođenje usklađenja s regulatornim zahtjevima nije novost. Banke su to radile od svojih početaka. Razlog je upravljanje rizikom usklađenosti (Odluka o sustavu upravljanja definira rizik usklađenosti kao rizik od izricanja mogućih mjera i kazni te rizik od nastanka značajnoga financijskoga gubitka ili gubitka ugleda, što ga kreditna institucija može pretrpjeti zbog neusklađenosti s propisima, standardima i kodeksima te internim aktima). Povećani regulatorni zahtjevi unazad nekoliko godina imaju za posljedicu neizbježan ustroj banaka na usko specijalizirane organizacijske jedinice, što omogućuje specijalizaciju zaposlenika koji raspolažu specijalističkim znanjem koje im omogućuje praćenje i razumijevanje regulative iz vlastite nadležnosti te procjenu učinaka koje regulativa može imati ili ima na poslovanje i procese u banci. Upravo na njima je i zadaća provođenja usklađenja s regulativom te uspostava sustava internih kontrola prve razine. Smisao uvođenja Compliancea, kao jedne od kontrolnih funkcija kreditne institucije, nije alokacija odgovornosti za usklađenje u jednoj organizacijskoj jedinici, već upravo, kako joj i naziv sugerira, praćenje usklađenosti banke s propisima iz svog djelokruga te posljedično izvještavanje višeg rukovodstva o svim nepravilnostima ili mogućim kršenjima propisa koja su otkrivena njezinim ispitivanjima (kako to navode Baselske smjernice). Uloga Compliancea u procesu usklađenja s regulativom je (kako to navode Smjernice EBA-e o sustavu unutarnjeg upravljanja) savjetodavna te se ispunjava kroz utvrđivanje i procjenu rizika usklađenosti kojemu je Banka izložena ili bi mogla biti izložena, savjetovanje Uprave i visokog rukovodstva banke o načinu primjene relevantnih propisa, standarda i pravila, uključujući i informiranje o aktualnostima iz tih područja te procjena učinaka koje će na poslovanje banke imati izmjene relevantnih propisa. Ukoliko bi Compliance unutar banke

bio odgovoran za usklađenje s regulatornim zahtjevima, a ne Uprava i više rukovodstvo, tada bi se narušila objektivnost Compliancea te bi sasvim sigurno došlo do sukoba interesa u dijelu utvrđenja i procjene rizika usklađenosti. Odgovornost za usklađenost i rizik usklađenosti je prisutan na svim razinama u banci i svaki zaposlenik banke, sve do upravljačkih razina, ima svoju ulogu i odgovornost u procesu osiguranja usklađenosti banke sa zakonima, propisima, zahtjevima supervizora, kao i usklađenost s unutarnjim politikama, postupcima, pravilima i odlukama kreditne institucije, dok Compliance utvrđuje, procjenjuje i prati rizik usklađenosti, u skladu s njegovom osnovnom zadaćom propisanom ZOKI-jem, Odlukom o sustavu upravljanja i Baselskim smjernicama.

* * *

5) Način rada FPU odnosno Compliancea nije istovjetan načinu rada Unutarnje revizije.

FPU je neovisna i kontrolna funkcija čija uloga je prvenstveno regulirana člankom 26. Odluke o sustavu upravljanja Hrvatske narodne banke (Narodne novine br. 96/2018., 67/2019., 145/2020. i 145/2021.) (u daljnjem tekstu: „Odluka“), s drugačijom svrhom i operativnim zadacima od Unutarnje revizije čiji poslovi i nadležnosti su pobliže opisani člankom 27. Odluke. Načelno, u radu Unutarnje revizije kao kontrolne funkcije 3. linije obrane naglasak je na *ex post* kontroli pri čemu Unutarnja revizija u pravilu ne sudjeluje u *ex ante* aktivnostima vezanim uz usklađenje, dok FPU, odnosno Compliance kao kontrolna funkcija 2. linije obrane naglasak stavlja na *ex ante* aktivnosti koje uključuju ne samo provođenje kontrola u ograničenom opsegu, već i informiranje, savjetovanje, jačanje svijesti itd., a sve s ciljem podizanja svijesti o regulatornim i ostalim rizicima kao i provođenje aktivnosti u cilju sprječavanja istih.

Ovo ne znači da FPU ne vrši *ex post* provjere usklađenosti, no vrsta aktivnosti, metodologija rada i opseg kontrola koje provode ove dvije funkcije je različit.

* * *

6) Complianceu se u bankama daju zaduženja koja nisu navedena u poslovima FPU u ZOKI. Takva praksa ne mora biti pogrešna no pri tom valja paziti da ta zaduženja budu u uskoj vezi s poslovima FPU te da se obavljaju u skladu s kontrolnom/savjetodavnom ulogom FPU.

FPU i Compliance više se ne smatraju novim pojmovima u bankama, a razumijevanje važnosti FPU se u velikoj mjeri prepoznalo kako na međunarodnoj, tako i na domaćoj razini. Međutim, praksa i dalje pokazuje da se u nadležnosti Compliancea nalaze i druga zaduženja koje zakonodavac nije izrijekom predvidio kao dio FPU. U tu skupinu zaduženja potpada npr. etika i kodeks ponašanja, sprječavanje sukoba interesa, prijava nepravilnosti i zaštita prijavitelja nepravilnosti, pošten odnos prema klijentima, posebice prema potrošačima, borba protiv mita i korupcije, sprječavanje prijevара, zaštita osobnih podataka i bankovne tajne, ocjena primjernosti nadzornih/upravljačkih djelatnika, sudjelovanje u provođenju politike primitaka, društveno odgovorno poslovanje, FATCA, i sl. Takva praksa ne mora biti pogrešna no pri tom valja paziti da sva zaduženja budu u uskoj vezi s poslovima i ciljevima FPU, te da se obavljaju u skladu s kontrolnom/savjetodavnom ulogom FPU. Rad Compliance i dalje bi trebao biti odvojen od provođenja poslovnih aktivnosti ili sudjelovanja u operativnim aktivnostima banke, u protivnom bi to bio pogrešan smjer raspodjele zaduženja Compliancea.

* * *

7) Prilikom određivanja ljudskih, tehničkih i drugih resursa Compliancea, banka mora u vidu imati i druga zaduženja koja su Complianceu dodijeljena izvan opisa poslova FPU u ZOKI, kao i veličinu banke te vrstu, opseg i složenost njenog poslovanja.

Prioritet kod određivanja ili dodjele resursa Compliancea trebala bi biti pokrivenost poslova FPU kako ih definiraju relevantni propisi: ZOKI, Zakon o tržištu kapitala i drugi propisi kojima se izriječno određuju poslovi FPU. Ukoliko su svi poslovi FPU iz relevantnih propisa pokriveni na odgovarajući način i s odgovarajućim resursima, tada bi uz angažman preostalih ili dodatnih resursa bilo prostora i za druga zaduženja Compliancea. Navedena zaduženja ne bi smjela biti u sukobu interesa odnosno u protivnosti s naravi Compliancea kao neovisne kontrolne i savjetodavne FPU. Ukupno gledajući, resurse za Compliance-a treba odrediti imajući u vidu veličinu same banke te vrstu, opseg i složenost njenog poslovanja, te brojnost i opseg osnovnih i svih ostalih Complianceu dodijeljenih zaduženja.

* * *

8) Metodologije utvrđivanja i praćenja usklađenosti mogu biti različite, što ovisi od banke do banke. Ne postoji propisana univerzalna metodologija koja bi bila primjenjiva na male, srednje i velike banke ili na banke u domaćem ili stranom vlasništvu.

Banke su uspostavile različite metodologije rada kojima FPU osigurava da se na odgovarajući način utvrđuje, procjenjuje i prati rizik usklađenosti kojima su izložene ili bi mogle biti izložene. Te metodologije rada se, između ostalog, uzimaju u obzir i u postupku redovitog preispitivanja primjerenosti i djelotvornosti FPU od strane uprave banaka. Bankama je ostavljena mogućnost samostalnog odabira najprimjerenije metodologije utvrđivanja, procjene i praćenja rizika usklađenosti, a pri odabiru svoje metodologije banke će odabrati onu koja je razmjerna njihovoj veličini, vrsti, opsegu i složenosti poslova koje obavljaju, vlasništvu, poslovnoj orijentiranosti odnosno njihovoj različitoj tržišnoj poziciji ili drugim karakteristikama. Upravo zbog navedenih distinkcija između banaka, različitost u metodologijama rada FPU smatra se opravdanom jer su osmišljene za potrebe utvrđivanja, procjene i praćenja rizika usklađenosti svake pojedine banke. Neke banke u svrhu utvrđivanja, procjene i praćenja rizika usklađenosti koriste Upitnike za samoprocjenu rizika usklađenosti (*self-assessment upitnike*) dok druge banke koriste matrice procjene rizika usklađenosti i ocjene rizika (*risk mapping*). Isto tako, u nekim bankama ti su procesi ručni, dok su u drugim bankama ti procesi automatizirani i podržani različitim aplikativnim rješenjima. Bez obzira koju su metodologiju rada FPU banke uspostavile, sve imaju isti cilj, a to je identificirati i prioritizirati rizik usklađenosti kako bi se aktivnosti praćenja usklađenosti usmjerile prema najrizičnijim područjima te poduzele učinkovite mjere za njegovo smanjenje.

* * *

9) Bez obzira na obvezu svih organizacijskih jedinica da prate relevantne propise iz njihove domene, FPU redovito prati relevantne zakone, standarde i pravila (dalje: regulatorni okvir) te o istima izvještava zaposlenike banke, koji procjenjuju učinak novog regulatornog okvira i/ili izmjena i dopuna istog na poslovne procese i interne akte banke. Nakon inicijalne procjene provodi se postupak usklađenja, odnosno implementacija novog i/ili izmijenjenog regulatornog okvira. Proces usklađenja provodi se u skladu s internim aktima svake pojedine banke.

FPU redovito prati regulatorni okvir te, na odgovarajući način, o svim relevantnim izmjenama i dopunama, kao i novom regulatornom okviru izvještava tijela banke i za to relevantne organizacijske jedinice. Zaposlenici banke koji posjeduju dubinsko znanje procesa koje novi u/ili izmijenjeni regulatorni okvir mijenja i/ili uvodi, provode postupak usklađenja te o istom izvještavaju FPU. FPU,

koja je po definiciji kontrolna funkcija, u određenim slučajevima ima i savjetodavnu ulogu. Kombiniranje kontrolne i savjetodavne uloge FPU može dovesti do sukoba interesa te je shodno tome potrebno, putem odgovarajućih mitigacijskih mjera, upravljati potencijalnim sukobom interesa. Primjerice, ukoliko compliance stručnjak bude uključen u određeni proces u savjetodavnom ulozi, mora se izuzeti prilikom kontrole procesa u kojem je imao/la savjetodavnu ulogu. U svakom slučaju FPU ne smije imati isključivo savjetodavnu ulogu, jer se tako umanjuje njezina zakonski propisana uloga kontrolne funkcije.

* * *

Zadnje ažurirano: 2022

Mjesto ažuriranja: Zagreb, Hrvatska